

Laekense Herder, Mudi en Gos d'Atura. Oorsprong en achtergrond van hun gedrag.

Tekst: Elian Hattinga van 't Sant

De Laekense Herder, de Hongaarse Mudi en de Catalaanse Gos d'Atura zijn tamelijk onbekende herdershonden met een ruwharige, warrelige of krulharige vacht. De Laekense is als ras ontstaan in het laatste decennium van de 19^e eeuw; de Mudi en Gos d'Atura zijn rassen van aanzienlijk recentere datum, ook al wordt vaak nog gezegd dat deze rassen heel oud zijn.

Situatie ter plaatse

Zo lang als mensen vee houden, hebben ze bijna altijd ook honden gehad om die te hoeden en te drijven. Daarvoor werden vaak middelgrote honden gebruikt die een niet al te sterk jachtinstinct hadden en niet al te bijterig waren. Het was immers niet de bedoeling dat ze de dieren die ze moesten hoeden teveel op zouden jagen of zouden verwonden. Wat herders van een hond qua bouw en gedrag verlangden van hun honden, kon echter totaal verschillen en hing af van de situatie ter plaatse. In Europa liepen dan ook heel veel honden rond die allemaal 'herdershond' werden genoemd omdat ze vaak door herders gebruikt werden, maar die wat betreft hun uiterlijk en gedrag totaal niet op elkaar leken.

Moeilijk te vergelijken

In de tweede helft van de 19^e eeuw begonnen de Engelsen als eersten met het organiseren van schoonheidswedstrijden waar het uiterlijk van bepaalde typen honden – aanvankelijk voornamelijk jachthonden – werd vergeleken en beoordeeld. Een probleem was echter dat de honden binnen een bepaalde categorie vaak totaal niet op elkaar leken. Dat maakte het lastig om te bepalen op welke gronden de ene hond mooier was dan de andere. Daarom begon men de globaal bestaande typen – zoals hounds, spaniëls, setters, terriërs en collies – verder onder te verdelen en te uniformeren aan de hand van een door kenners opgestelde rasstandaard. Door te fokken met de mooiste honden die het best aan de rasstandaard voldeden werden zodoende allerlei aparte rassen gecreëerd, vooral door middel van inteelt en lijnteelt.

Allegaartje

Toen de nieuwe rage oversloeg naar het vasteland, zag men zich ook daar genoodzaakt de verzameling in een land of streek voorkomende honden nader in te delen. In België begon men in 1891 met de standaardisering van de herdershonden. De *Club des Chiens Berger Belge* werd opgericht en hobbyfokkers begonnen een nauwgezette studie van de in het land voorkomende type herdershonden. Eind 1891 werden 117 van de beste herdershonden bij elkaar gebracht. Het was een allegaartje wat betreft grootte, vacht, kleur, staardracht, oortype en bouw. In navolging van de Engelsen besloot men een eerste verdeling te maken op basis van de vacht: kort-, lang- en ruwharige Belgische Herders.

Staande oren

De ruwharige honden waren nog wel het meest verschillend. Hun voornaamste punt van overeenkomst waren de grote staande oren. De staarten waren nogal verschillend; er waren veel honden met een korte stompstaart. Om meer eenheid te creëren werd besloten dat de Belgische Herder, naast staande oren, een lange afhangende staart moesten hebben. Doordat er in de beginjaren maar één keurmeester was, Adolphe Reul, een docent aan de veeartsenijschool te Kuregem, die bovendien een groot voorstander van inteelt was, ging de uniformering van de drie Belgische Herderrassen aanvankelijk snel.

Onenigheid

Begin 20ste eeuw ontstond er echter tussen de liefhebbers onenigheid over de vachtkleuren. In het kader van verdere uniformering begon men met het uitsluiten van bepaalde kleuren. Bij de ruwharige herders werd in 1898 grijs de enige toegestane kleur. Hierdoor vielen rossige honden van de schapsherder Janssen uit het aan Brussel grenzende plaatsje Laken (Laeken) buiten de boot. Uit onvrede over de uitsluiting werd in 1898 de *Berger Belge Club* opgericht, waar aanvankelijk alle Belgische Herders met een rossige kleur geshowd werden onder de naam Laekense Herder. Uiteindelijk zou nog voor de Eerste Wereldoorlog de naam Laekense Herder gereserveerd worden voor uitsluitend de vaalrossige ruwhaar.

Gecompliceerd

Ondanks het duidelijke onderscheid in naam tussen de drie vachtvarianten van de Belgische Herders hield moeder natuur zich niet helemaal aan deze spelregels. Vooral in de beginjaren kwamen er veel vachtvarianten voor binnen eenzelfde nest, zodat pups uit eenzelfde nest ingeschreven konden worden verschillende namen, zoals Mechelse of Tervuerense Herder. Bovendien zorgde de Eerste Wereldoorlog voor een dusdanig grote terugval in aantal van de - onder alle herders toch al minst talrijke - ruwhaar, dat in 1920 het kruisen van de kortharige Mechelse Herder met de Laekense werd toegestaan. Het fokbeleid werd nog verder gecompliceerd door de fokkerij van de Hollandse Herders. Om een duidelijk onderscheid te kunnen maken met de Belgische Herder had men in Nederland er voor gekozen alleen 'gestroomde' herders in te schrijven als Hollandse Herder. Werden er binnen een nest Hollandse Herders ook pups geboren die niet zo'n donker gestreepte aftekening hadden, dan werden deze ingeschreven als Belgische Herders.

Allemaal 'puli'

Ook in Hongarije begon men in het begin van de 20ste eeuw herdershonden op bepaalde kenmerken in te delen om ze als ras van elkaar te kunnen onderscheiden. Echt vorm kreeg dit pas nadat Hongarije – dat eerder deel uitmaakte van het Oostenrijks-Hongaarse keizerrijk - in 1918 zelfstandig was geworden. Hierdoor kwamen de nationalistische sentimenten bij de Hongaren, die eeuwenlang als tweede-rangs burgers behandeld waren, tot bloei. Een Hongaarse hoogleraar diergeneeskunde, Emil Raitsits, begon de nationale rassen te beschrijven en zette, samen met de directeur van de dierentuin in Boedapest, een fokprogramma op voor de rassen die hij op het Hongaarse platteland bij elkaar sprokkelde. Zijn aandacht ging vooral uit naar de wat kleinere herdershonden, die bij herders en boeren op

de poesta's (steppen) leefden, en die allemaal aangeduid werden als 'puli'. Raitsits nam twee types onder zijn hoede, de Puli en de Pumi, en stelde rond 1920 een rasstandaard voor beide rassen op.

Niet in beeld

De Mudi was toen nog niet in beeld. Dat gebeurde pas in 1936 toen Dezsö Fényes, een historicus en curator van het museum in het Hongaarse plaatsje Balassagyarmat, door hem gefokte herdershonden als ras erkend wist te krijgen. Fényes was geïnteresseerd geraakt in de lokale herdershonden met staande oren en een wat krullerige vacht. Hij had enkele van de meest homogene exemplaren opgekocht om er systematisch mee te gaan fokken. De rasnaam die voor dit ras werd gekozen was Mudi, een naam die waarschijnlijk ontleend was aan de naam van een hond van een schapsherder.

Kleiner

Nadat er door de Tweede wereldoorlog weinig meer overgebleven was van de vooroorlogse Mudi's werd het ras uit enkele goed gelijkende exemplaren weer opgebouwd in de jaren '60 en '70 van de vorige eeuw. In 1966 werd een nieuwe rasstandaard opgesteld door de ingenieur Zoltan Balassy. Hij baseerde zich daarbij op de exemplaren die hij had opgespoord. Deze honden waren echter aanzienlijk kleiner dan de vooroorlogse Mudi's, want in de nieuwe rasstandaard werd de grootte bijgesteld van 40-50 cm voor reuen en 35-45 cm voor teven naar 35-47 cm voor beide seksen. Ook werden er allerlei kleuren, zoals geel en geelbruin, uitgesloten die daarvoor wel toegestaan werden. Pas in 2000 werden weer alle kleuren toegelaten.

Model

De Gos d'Atura Català kent een vergelijkbare geschiedenis als de Mudi. Tussen 1913 en 1922 werden er enkele Catalaanse herdershonden in Spanje geshowd onder de naam Gos d' Atura (het Catalaanse woord voor herdershond; afgeleid van gos= hond en aturar= tegenhouden). Twee honden, Tac en Iris, vielen vooral op shows in de smaak. Zij stonden aan het begin van het ras dat in Spanje in 1919 werd erkend en waren model bij het opstellen van de rasstandaard. Maar ook hier zorgden de oorlogsjaren tussen 1936 en 1945 van de Spaanse Burgeroorlog en de Tweede Wereldoorlog ervoor dat het ras min of meer verdween. Onder het bewind van de Spaanse dictator Franco, dat duurde van 1939 tot zijn dood in 1975, werden bovendien alle uitingen van Catalaans nationalisme zwaar onderdrukt. Tussen 1961 en 1965 werd niet één Gos d'Atura meer ingeschreven op shows.

Laketania

Hierop besloten enkele liefhebbers, toen Franco's macht begin jaren '70 begon te tanen, het ras nieuw leven in te blazen en op het platteland bij schapsherders op zoek te gaan naar goed lijkende exemplaren. Die waren moeilijk te vinden omdat schapsherders zich nu eenmaal niet bezig hielden met raszuiver fokken en het van vroeger bekende type zich weer had vermengd met andere type honden. Een liefhebber, Angel Jorba, wist echter in de streek rond Sorsona enkele goed op de oude foto's lijkende honden te vinden en zette hiermee onder de

kennelnaam Laketania een fokprogramma op, waarmee hij een groot stempel drukte op het huidige uiterlijk en karakter van de Gos d'Atura.

Lijntrekkers

Hoewel de Laekense Herder, de Mudi en de Gos d'Atura allemaal een schaapherdershonden-achtergrond hebben, was in de tijd dat ze uitgroeiden tot ras de glorie van de schapenhouderij al voorbij zodat ze eerder multifunctioneel zijn dan specialist. In België waren de oorspronkelijke herdershonden vaak boerderijhonden die hielpen om de schapen dagelijks van de potstal of schaapskooi naar de hei of stoppelakkers te brengen. Daarbij moest de hond voorkomen dat de schapen onderweg hapjes namen van voor menselijke consumptie bestemde gewassen. De honden patrouilleerden rustig langs de kuddes om te voorkomen dat schapen zouden uitbreken. Ze waren ook echte 'lijntrekkers' die er zelfstandig voor zorgden dat schapen een bepaalde grens in het landschap niet overgingen. Het waren honden die voortdurend hun schaapjes in de gaten hielden en tot de orde riepen; iets wat de huidige Belgische Herders nog steeds graag doen als ze vinden dat aan hen toevertrouwde kinderen of dieren te ver afdwalen of over een door de hond gestelde grens heengaan.

Bewaking

Schapen werden in de Nederlanden gehouden voor hun mest. Veel herdershonden werden dan ook werkloos en zelfs overbodig toen in de 20ste eeuw kunstmest grootscheeps zijn intrede deed. Een deel van de herdershonden vond een nieuwe bestemming. Laekense Herders werden bijvoorbeeld ook door wasserijen ingezet voor de bewaking van de gewassen kleren, lakens en linnengoed van de gegoede burgerij dat in vroeger tijden op een bleekveld te drogen werd gelegd. De vaalrossige herdershonden van schaapherder Janssen werden gebruikt voor het 'onderhoud' van de gronden en het park van het koninklijk kasteel van Laken. Ook werden de herdershonden als politiehond ingezet om bijvoorbeeld het transport van gevangenen te begeleiden. Hun neiging om te waken en te bewaken is dan ook goed ontwikkeld.

Semi-nomadische herders

In Hongarije werden de meeste honden gehouden op de uitgestrekte poesta's waar semi-nomadische herders hun schapen hoedden. Het waren zelfstandige honden, die de schapen bij elkaar hielden door veel te blaffen. Ze waren nogal eenkennig en hadden de neiging om af te dwalen en te gaan zwerven.

In de 20ste eeuw verdween de poesta in snel tempo door ontginningen waarbij de grond geschikt gemaakt werd voor landbouw. De Mudi's die Dezső Fényes selecteerde, kwamen echter waarschijnlijk uit het meer bergachtige gebied van Hongarije, waar zij op geïsoleerde boerderijen leefden en verschillende taken hadden. Ze hielpen het vee te hoeden, maar werden ook gebruikt als jachthond, waakhond en gezinshond.

Of de Mudi's uit de jaren '60 nog veel gemeen hadden met hun vooroorlogse voorlopers, is overigens onduidelijk. De honden die opgespoord werden om het ras weer op te bouwen waren afkomstig van boerderijen. Bovendien is het stamboek van de Mudi nooit gesloten geweest, zodat met alle honden die uiterlijk goed lijken op een Mudi kan worden gefokt. Er is dus maar weinig te zeggen over de achtergrond van de huidige Mudi.

Zelfstandig

Bij de Gos d'Atura hebben de honden van Angel Jorba een groot stempel gedrukt op het ras. Een van de stamvaders, Menut, stond bekend als een hond met een moeilijk karakter, dat alleen door veel geduld en goede zorgen van Jorba's vrouw Maria in goede banen geleid kon worden. Misschien wel hierom werd door de Jorba's benadrukt dat de Gos d'Atura een hond was die zelfstandig werkte met schapen zonder aanwijzingen van de herder en die daarom ook zijn mannetje stond.

